

DE IMPLEMENTATIE VAN ONE HEALTH IN HET GLOBALE ZUIDEN

EEN HOLISTISCHE KIIK OP DE BELANGRIJKSTE UITDAGINGEN VOOR VEE-AFHANKELIJKE GEMEENSCHAPPEN

© Marta Carminati / VSF Italy

SAMENVATTING

'One Health' is een samenwerkingsbenadering die gericht is op het tot stand brengen van optimale gezondheids- en welzijnsomstandigheden waarbij rekening wordt gehouden met de samenhang tussen mensen, dieren, planten en hun gedeelde milieu. Ondanks het feit dat One Health breed wordt erkend en theoretisch ver ontwikkeld is blijft de implementatie van deze aanpak in het veld schaars, met name in ontwikkelings- en humanitaire contexten in het Globale Zuiden. Desondanks biedt One Health mogelijkheden om complexe uitdagingen die betrekking hebben op mens, dier en milieu aan te kaarten, met name onder vee-afhankelijke gemeenschappen. Hierom zouden meer middelen moeten worden ingezet om de implementatie ervan te verzekeren.

Dit paper is gericht op het voorzien van bewijs omtrent de waarde die One Health bijdraagt als kader voor de totstandkoming van duurzame verbeteringen voor het welzijn van mens, dier en milieu in het Globale Zuiden door middel van multisectoriële en transdisciplinaire samenwerkingsverbanden tussen ngo's, lokale gemeenschappen, onderzoek, internationale organisaties, financieringsorganen en overheden. Het presenteert de principes die het internationale netwerk van VSF leiden in de implementatie van One Health en beschrijft de strategieën die VSF International onderschrijft om de aandacht te vestigen op de onderling samenhangende gezondheidsrisico's voor vee-afhankelijke, arme en kwetsbare gemeenschappen. Ten slotte wordt er een mondiale oproep gedaan voor het versterken van de implementatie van One Health als bijdrage aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's).

Vétérinaires Sans Frontières International

Avenue des Arts 7-8
1210 Brussels - Belgium

Email: info@vsf-international.org
vsf-international.org

1. 'ONE HEALTH' ALS BENADERING VAN DE UITDAGINGEN VOOR VEE-AFHANKELIJKE GEMEENSCHAPPEN IN HET MONDIALE ZUIDEN

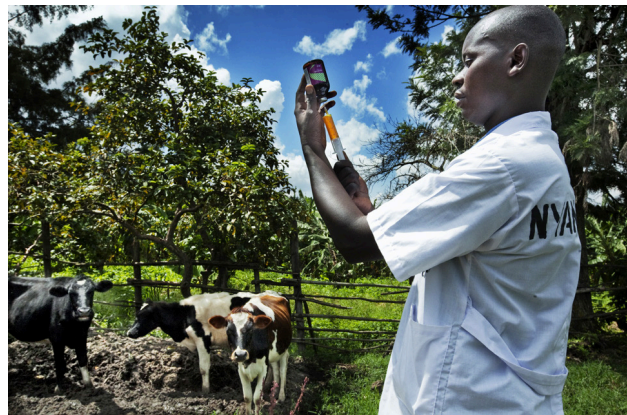
ONE HEALTH ALS RAAKVLAKE TUSSEN DIER, MENS EN MILIEU

One Health is een benadering die gericht is op het bevorderen van de gezondheid van mens, dier en milieu door middel van multidisciplinaire en multisectoriële samenwerkingen.

Het erkent de intrinsieke verbanden tussen dierziekten, volksgezondheid en de transformaties van ecosystemen en benadert deze op een holistische en systematische manier om langdurige resultaten te boeken.

In onze snel veranderende maatschappij wordt het steeds duidelijker dat de oorzaken van gezondheidsproblemen meervoudig en complex zijn. Het ontstaan van de One Health-benadering begin jaren 2000 was een reactie op de noodzaak om complexe gezondheidsproblemen vanuit meerdere hoeken aan te pakken en te analyseren en om geïntegreerde oplossingen te ontwerpen. Ondanks het feit dat de benadering initieel ontstond op academisch en onderzoeksgebied kreeg het al snel steun van de internationale gemeenschap. In 2010 werd de zogenaamde Tripartite Alliance tot stand gebracht door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), de Wereldorganisatie voor diergezondheid (OIE) en de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO) om de beleidsharmonisatie rondom One Health te bevorderen. Vervolgens begonnen meerdere overheden van zowel Noordelijke als Zuidelijke Staten het concept in hun nationale beleid te omarmen, bijvoorbeeld door de ontwikkelingen van nationale One Health-strategieën of door de totstandbrenging van One Health-platforms waar de coördinatie van verschillende gezondheidssystemen op ministeriële en gedecentraliseerde niveaus kon worden gerealiseerd.

Waar het debat rondom de totstandkoming van het One Health concept met name was gericht op zoönosen (d.w.z. ziekten die worden overdragen van dier op mens en vice versa) en antimicrobiële resistentie (AMR) is het bereik nu groeiende en worden onderwerpen als voedsel, voedselveiligheid of economisch welzijn in groeiend tempo een onderdeel van de thematiek van One Health. Dit betekent dat One Health niet alleen betrekking heeft op de afwezigheid van ziektes maar op het welzijn¹ van mens en dier in het algemeen, welke gecorreleerd zijn met de gezondheid van het milieu. In dit opzicht zou de vooruitgang in het kader van de Agenda 2030 en de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) in grote mate

© Tim Dirven / VSF Belgium

profiteren van de toepassing van de One Health-benadering. Veel van de Ontwikkelingsdoelen zullen niet gehaald worden indien de gezondheid van mens, dier, plant en ecosystemen opgedeeld blijven en er geen gebruik wordt gemaakt van samenwerkingsverbanden. Om deze reden is een paradigmaverschuiving in de richting van een minder gesectoraliseerde en een meer geïntegreerde benadering van gezondheid vereist, welke One Health kan bieden.

VEE-AFHANKELIJKE GEMEENSCHAPPEN IN HET GLOBALE ZUIDEN EN HUN UITDAGINGEN

Wereldwijd onderhoudt vee het bestaan en de voedselveiligheid van 1.3 miljard mensen, waaronder 600 miljoen boeren die weinig middelen tot hun beschikking hebben. Velen van hen leven in lage- en middeninkomenslanden in Afrika, Azië en Zuid-Amerika, waarnaar verwezen wordt met de term 'Globale Zuiden'. Ondanks de enorme diversiteit en de unieke eigenschappen van deze verschillende gebieden kennen zij ook gemeenschappelijke kenmerken, met name in de meest kwetsbare landelijke en pastorale gebieden waar het netwerk van VSF International werkzaam is.

In onderstaande Figuur 1 worden zowel enkele van de gemeenschappelijke kenmerken getoond (buitenste cirkel) als sommige van de terugkerende uitdagingen voor vee-afhankelijke gemeenschappen (binnenste cirkel), die invloed uitoefenen op twee of drie van de "gezondheidspijlers" en aangepakt zouden moeten worden door een aangepaste, multisectoriële One Health-benadering.

¹ De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) definieert gezondheid als "een toestand van "volledig lichamelijk, geestelijk en maatschappelijk welzijn en niet slechts de afwezigheid van ziekte of andere lichamelijke gebreken." (WHO Constitution: <https://www.who.int/about/who-we-are/constitution>).

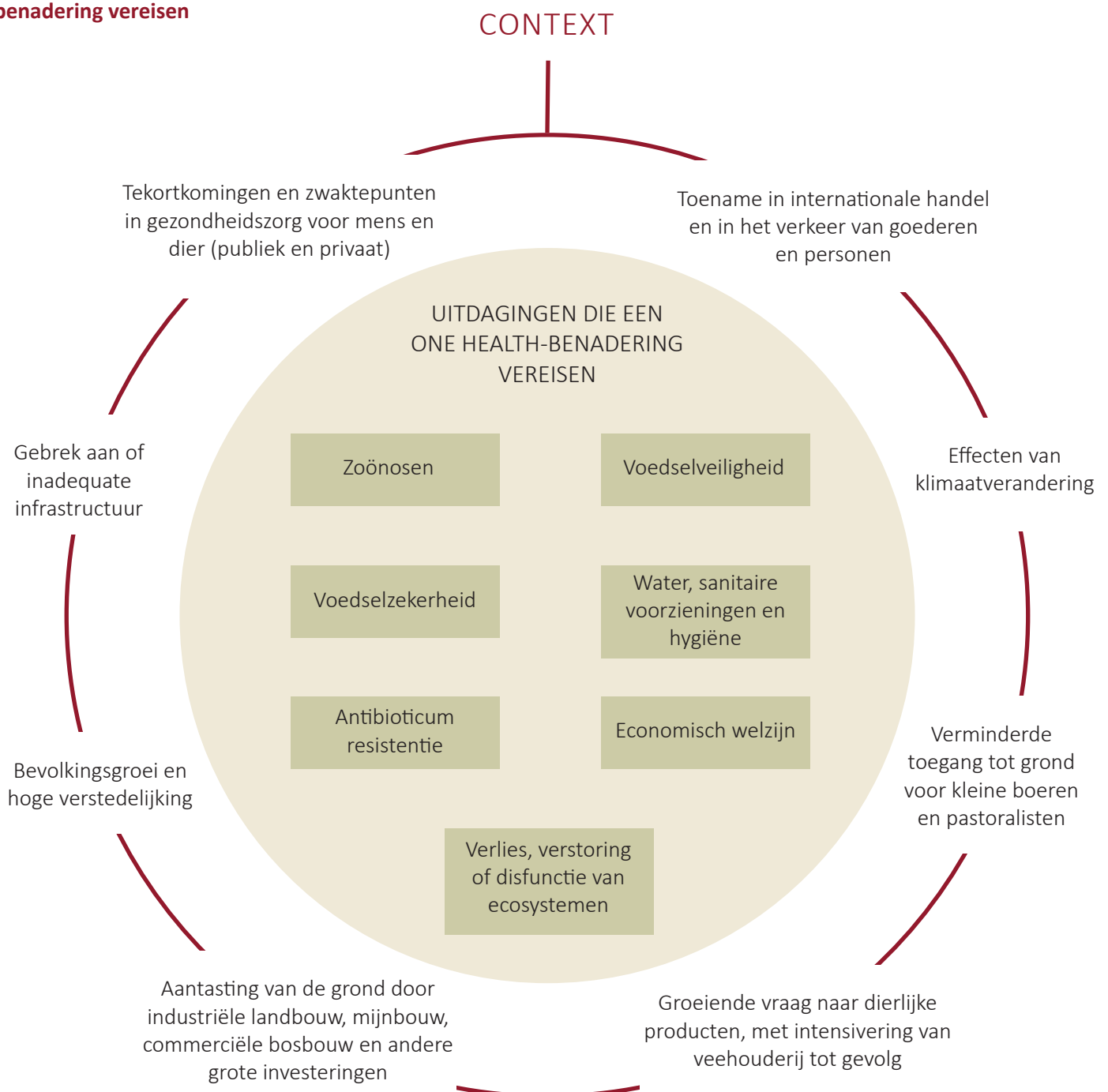
² HLPE (2016) Sustainable agricultural development for food security and nutrition: what roles for livestock? Een rapport door het High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition of the Committee on World Food Security, Rome.

Deze uitdagingen vragen om een praktische aanpak op veldniveau vanuit een One Health-perspectief, door middel van coördinatie tussen actoren van verschillende sectoren. Hierbij moet opgemerkt worden dat de genoemde uitdagingen verder reiken dan de ‘klassieke’ onderwerpen van One Health zoals zoönosen en AMR, maar ook andere elementen omarmen die essentieel zijn voor zowel het algemene welzijn van mens, dier en milieu als voor sociale en economische duurzaamheid.

© VSF Suisse

Figuur 1
Uitdagingen voor veehoudergemeenschappen
in het Globale Zuiden die een One Health-
benadering vereisen

2. DE OPERATIONALISERING VAN ONE HEALTH IN HET VELD

LEIDENDE PRINCIPES

Ondanks de theoretische vooruitgang van One Health is de implementatie op gemeenschapsniveau nog zwak. Om de bovengenoemde uitdagingen aan te pakken gebruikt VSF International een aantal leidende principes die onze toewijding aan duurzame impact door middel van ontwikkeling en humanitaire acties combineren met onze inspanningen om One Health te operationaliseren in het veld. Deze principes begeleiden het dagelijkse werk van het netwerk van VSF International. Desondanks is het nuttig om het fundamenteel belang van deze principes ook te benadrukken in het kader van de operationalisering van One Health in het veld.

1. VOLG EEN SYSTEMATISCHE AANPAK DIE UITGAAT VAN VERSCHILLENDE DISCIPLINES EN SECTOREN DOOR MIDDEL VAN SAMENWERKINGEN

Een **holistische, geïntegreerde en systematische aanpak** erkent de complexiteit en diversiteit van elke context en in het bijzonder de nauwe en onderling afhankelijke connecties tussen de gezondheid van mens, dier en ecosystemen. Ontwikkelings- en humanitaire interventies zouden ten goede moeten komen aan zowel een **transdisciplinaire** aanpak als een focus op **diverse sectoren** waardoor de kennis vanuit verschillende disciplines integreert bij elke stap van het project, van de initiële fase tot aan de evaluatie. Interventies die gericht zijn op het verbeteren van de diergezondheid zouden bijvoorbeeld ontworpen moeten worden door verbanden te leggen met menselijke gezondheid en bescherming van ecosystemen. Het is van essentieel belang dat **de milieupijler wordt betrokken** bij alle gezondheidsinterventies, waardoor traditionele samenwerkingsvormen tussen enkel de menselijke en de dierlijke gezondheidssectoren worden overstegen.

One Health dient beschouwd te worden als een “good practice”, d.w.z. als leidende benadering van waaruit vragen en bijdragen uit verschillende perspectieven naar voren komen tijdens het identificeren en implementeren van projecten. Tevens is het een grote motor achter de totstandkoming van **coöperaties en samenwerkingsverbanden** die de belangrijkste expertise van elke partij complementeren om problemen op een holistische manier aan te pakken.

2. BETREK LOKALE GEMEENSCHAPPEN, JONGEREN EN VROUWEN

Deelname van **lokale gemeenschappen en veehoudersorganisaties** behoren tot de kern van de ontwikkeling of humanitaire interventie van VSF International in

elke stap van de projectscyclus. Met name in gebieden waar publieke diensten afwezig of kwetsbaar zijn hebben zij een essentiële rol in het co-identificeren van de problemen en in het ontwerp en implementatie van de lokaal aangepaste oplossingen. In plaats van beschouwd te worden als slechts de “begunstigden” van One Health interventies zouden zij een meer centrale en actieve rol moeten krijgen. Ook zou hun traditionele kennis erkend dan wel gemobiliseerd moeten worden in combinatie met wetenschappelijke kennis en onderzoeksresultaten.

Al deze elementen vormen de sleutel tot het verzekeren van de duurzaamheid en het lokale eigenaarschap van One Health interventies en tot het begrijpen van de complexiteit van onderwerpen die een effect hebben op welzijn in de brede zin van het woord.

3. ONTWIKKEL PROEFPROJECTEN EN INNOVATIEVE OPLOSSINGEN

Vanwege de manier waarop zij begrepen en geïdentificeerd worden (d.m.v. participerende, holistische en multisectoriële benaderingen) worden veel projecten die gebaseerd zijn op de One Health-benadering uiteindelijk “proefprojecten” die een bepaalde **innovatieve capaciteit** uitdrukken. “Innovatie” kan hierbij gedefinieerd worden als “de ontwikkelingen van nieuwe en duurzame reacties op behoeften die nieuw zijn of tekortkomen onder de huidige omstandigheden omtrent kennis, de markt of publiek beleid”³. Onder het aannemen van een One Health benadering is het ontwikkelen van oplossingen mogelijk die duidelijk verschillen van de oplossingen die lokaal beschikbaar zijn, terwijl zij passend blijven in de context.

Specifieke indicatoren en middelen om te monitoren, evalueren en leren moeten ontwikkeld worden om de samenhangende prestaties en impact te meten in termen van de voordelen van One Health.

© Tim Dirven / VSF Belgium

³ GASL (2019) Smallholder innovations for sustainability. A policy brief from the NGO Cluster of the Global Agenda for Sustainable Livestock.

4. FOCUS OP DUURZAAMHEID

Als conclusie betekent dit dat One Health gezien zou moeten worden als een middel om duurzaamheid te bereiken op het punt waar de economische, sociale en milieupijlers samenkomen. De missie van VSF International is om veerkrachtige en duurzame leefomstandigheden te bouwen op de raakvlakken van de gezondheid van mens, dier en milieu en om veehoudergemeenschappen te integreren in duurzame waardeketens. Het toewerken naar One Health en het werken volgens deze benadering draagt significant bij aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's).

INTERVENTIESTRATEGIEËN: HOE VSF INTERNATIONAL ONE HEALTH INTEGREERT DOOR MIDDEL VAN DE PROJECTEN EN PROGRAMMA'S

VSF International identificeert enkele strategische invalshoeken met betrekking tot interventies om, door middel van een One Health benadering, de complexe en multidimensionale uitdagingen aan te kaarten waar kleinschalige boeren en pastoralisten in het Globale Zuiden mee te maken hebben. Elke van onderstaande invalshoeken dient de leidende principes uit de voorgaande sectie te omarmen.

A. KWALITATIEVE DIERGEZONDHEIDSDIENSTEN, INCLUSIEF DE GEMEENSCHAPSDIENSTEN

Diergezondheid is cruciaal voor het verbeteren van voedselzekerheid aan de ene kant en voor de volksgezondheid (in de aanpak van zoonosen, AMR en voedselveiligheid) aan de andere kant, met grotere voordelen voor het welzijn van mensen en het behouden van gezonde ecosystemen. Pogingen tot het operationeel maken van One Health dienen zich te richten op het tegelijkertijd versterken van de capaciteiten van gezondheidsdiensten voor mens en dier en hun verhouding tot milieufactoren om kwalitatieve diensten te verlenen op lokaal niveau, met name in afgelegen gebieden.

B. VERBETERDE VEEHOUDERIJPRAKTIJKEN EN DIERENWELZIJN

Zoötechnische oplossingen die zijn aangepast op het lokale niveau en gebaseerd zijn op agro-ecologie en duurzame veehouderijpraktijken maken verbeteringen met betrekking het welzijn en de productiviteit van dieren mogelijk. Om verbeteringen op de lange termijn mogelijk te maken moeten het vee en het milieu op een geïntegreerde manier beheerd worden.

C. VERSTERKEN VAN VROUWEN

Het bevorderen van de rol die vrouwen hebben in het veehouden en het veiligstellen van hun toegang tot middelen, besluitvorming en participatie in inkomsten genererende activiteiten heeft grote invloed op het welzijn (goede gezondheid, voeding, educatie etc.) van de leden

© Régis Défurnau / AVSF

van het huishouden, met name kinderen.

D. DUURZAAM BEHEREN VAN NATUURLIJKE HULPBRONNEN EN ACRO-ECOLOGIE

Natuurlijke hulpbronnen die goed onderhouden worden vormen de basis van productieve en duurzame landbouw en veehouderij, wat resulteert in langdurige voedselveiligheid voor lokale gemeenschappen en een verbeterde gezondheid voor mens, dier en milieu. Een holistische benadering is ook nodig om er zeker van te zijn dat activiteiten die worden ingezet in verschillende sectoren het milieu niet vervuilen of verslechteren, aangezien dit nadelig zou zijn voor de menselijke en dierlijke gezondheid. Om optimaal gebruik te maken van natuurlijke hulpbronnen, het behouden van biodiversiteit en gebalanceerde ecosystemen en de algemene landbouwproductiviteit te verhogen, moedigt het internationale netwerk van VSF het gebruikmaken en opvoeren van agro-ecologie onder boeren aan.

E. INCLUSIEVE WAARDEKETENS EN TOEGANG TOT MARKTEN

Een toereikend inkomensniveau veroorlooft de toegang tot voedsaam eten, gezondheidsdiensten en educatie, welke allemaal bijdragen een goede algemene gezondheid. Steun aan inclusieve waardeketens door het verbeteren van de productkwaliteit (dierlijke producten of

gewassen) en door het versterken van groepen of coöperaties van producenten is essentieel voor het verzekeren van de inkomsten van miljoenen kwetsbare mensen.

F. ONDERSTEUN DE LEEFOMSTANDIGHEDEN VAN POPULATIES DIE ZIJN GERAAKT DOOR CRISIS

Reactiestrategieën met betrekking tot rampen en shocks (natuurlijk of door de mens veroorzaakt) dienen zich te richten op het herbouwen van de leefomstandigheden van de geraakte populatie en het versterken van hun veerkracht met het oog eventuele toekomstige crises. In dit opzicht is One Health een krachtige benadering voor het leiden van multisectoriële interventies en coöperaties tussen gespecialiseerde organisaties die complementaire diensten verlenen.

© AVSF

en om een specifiek gezondheidsrisico aan te spreken, indirect ook een positieve invloed hebben op de andere twee “gezondheidspijlers”.

Het implementeren van One Health vereist **omstandigheden die de ruimte geven** aan praktische samenwerkingen en platforms waar alle actoren, van startende organisaties tot aan onderzoekscentra, overheidsvertegenwoordigers en internationale organisaties, kennis kunnen uitwisselen en praktijkoefeningen kunnen doen. Donoren hebben eveneens een grote rol in het promoten van een operationele One Health-benadering door het definiëren van ontwikkelingsprioriteiten- en beleid en bij het maken van beslissingen wat betreft het toewijzen van middelen en fondsen.

© Olivia Casari / AVSF

3. CONCLUSIE

Contexten die gekenmerkt worden door een hoge mate van wederzijdse afhankelijkheid tussen mens, dier en milieu en een slechte toegang tot diensten kennen vele uitdagingen die gerelateerd zijn aan gezondheid en welzijn en die vragen om geadapteerde oplossingen. Nu de One Health-benadering meer gezien en erkend wordt zijn er ook meer mogelijkheden om het concept operationeel te maken, waarbij meer actoren betrokken worden vanuit verschillende sectoren op een manier die op een duurzame wijze de leefomstandigheden van kwetsbare gemeenschappen in het Globale Zuiden verbetert.

Voor een succesvolle implementatie van de One Health-benadering in de praktijk is een multidimensionaal begrip van de problemen en oplossingen vereist, evenals input van verschillende stakeholders vanuit een transdisciplinaire benadering. Holistische en systematische benaderingen die gebaseerd zijn op participatiemethodes om **lokale gemeenschappen en boerenorganisaties** te betrekken in het ontwerp, de implementatie en evaluatie van de acties, zijn nodig.

Om dit mogelijk te maken zijn **samenwerkingen en partnerschappen** vereist, met name om de verschillende expertise van de mens-, dier- en gezondheidsgerelateerde sectoren te complementeren en om verschillende soorten actoren hierbij te betrekken, inclusief het maatschappelijke middenveld en organisaties van boeren en/of pastoralisten. De mate van succes van de One Health-implementatie hangt daarom grotendeels af van de bereidheid van verschillende organisaties om coöperatief op te treden en om de gemeenschappelijke doelen in elke specifieke lokale context te delen.

De interventiestrategieën zoals geïmplementeerd door VSF International resulteren in de voordelen van de One Health-benadering omdat zij direct aansluiten bij meerdere aspecten die de gezondheid van mens, dier en milieu omvatten, of omdat acties die als specifiek doel hebb-

AANBEVELINGEN

Om omstandigheden te creëren die een implementatie van One Health in het Globale Zuiden mogelijk maken, zouden internationale organisaties, beleidsmakers en donoren:

- De voordelen van het implementeren van de One Health-benadering moeten **erkennen**, wat zorgt voor kosteneffectieve interventies (gezien middelen gedeeld/wederzijds zijn om meerdere doelen te realiseren binnen de mens-, dier-, en milieupijlers en de efficiëntie en effectiviteit van interventies wordt vergroot) waardoor resultaten voor op de lange termijn worden behaald waarbij alle onderling verbonden aspecten van een gezondheidsprobleem worden meegewogen;
- One Health als **sleutelcomponent binnen ontwikkelingsbeleid en gezondheidsstrategieën** moeten meewegen, overeenkomstig met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's). Parallel hieraan moeten mechanismen in werking worden gesteld die samenhang tussen beleid en programma's verzekeren om interventies in één sector te voorkomen die een negatieve impact hebben op de gezondheid van mens, dier of milieu;
- Mechanismen in werking moeten stellen die **multidisciplinaire samenwerkingen bevorderen** tussen actoren op mondiaal, nationaal en met name lokaal niveau. Dit zou mogelijk gemaakt kunnen worden door het creëren van ad-hoc instituties of platforms of simpelweg door het faciliteren van multisectoriële coöperaties door middel van passende beleidskaders. Samenwerkingen voor multisectoriële interventies waarbij meerdere disciplines gelinkt aan mens-, dier- en milieugezondheid betrokken zijn zouden versterkt moeten worden door adequate middelen en fondsen;
- Een **breed scala aan belanghebbenden** moeten betrekken bij One Health interventies, variërend van academici tot technici en praktiserenden zoals NGO's en lokale actoren, met speciale aandacht voor het betrekken van **lokale gemeenschappen en boerenorganisaties** die aan de voorgrond staan van de voedselproductie, op het raakvlak van diergezondheid en productiviteit, duurzaam beheer van het milieu en de gezondheid van mensen en die een waardevol scala aan traditionele kennis bezitten;
- Moeten streven naar het **systematisch betrekken van de milieupijler** in het implementeren van de One Health-benadering door het focussen op menselijke activiteiten die een invloed hebben op het milieu en daardoor ook op de menselijke gezondheid.

Om de toepassing van One Health in interventies in het veld te steunen en te bevorderen, zouden onderzoeksinstituten:

- Meer betrokken moeten zijn in de communicatie en verspreiding van onderzoeksresultaten naar een groter publiek om de toepassing en opvoering van aangepaste oplossingen voor One Health-problemen te faciliteren;
- Toegepaste onderzoeksprojecten moeten ontwikkelen om problemen met betrekking tot One Health aan te pakken, gebaseerd op samenwerkingen tussen onderzoekers, NGO's en andere lokale belanghebbenden en instituties.

Deze policy brief is geëxtraheerd van het Technische Paper "One Health implementation in the Global South: a holistic approach to address the key challenges of livestock-dependent communities" en hierna vertaald.

Om meer te lezen verwijzen wij u graag naar het technische paper, beschikbaar via: vsf-international.org/one-health-implementation-paper.

BELANGRIJKSTE REFERENTIES

- **Charron, D. F.** (ed.) (2012) *Ecohealth Research in Practice: Innovative Applications of an Ecosystem Approach to Health*. Springer, IDRC.
- **FAO** (2018) *Livestock and agroecology. How they can support the transition towards sustainable food and agriculture*.
- **FAO, IFAD, WFP** (2018) *The state of food insecurity in the world 2018. Building climate resilience for food security and nutrition*.
- **GASL** (2019) *Smallholder innovations for sustainability. A policy brief from the NGO Cluster of the Global Agenda for Sustainable Livestock*.
- **Herrero, M., et al.** (2012) The roles of livestock in developing countries. *Animal* 7(s1):1-16.
- **HLPE** (2016) *Sustainable agricultural development for food security and nutrition: what roles for livestock? A report by the High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition of the Committee on World Food Security*, Rome.
- **Kahn LH.** (2012) The challenges of implementing One Health Globally. GRF One Heal Summit 2012.
- **Queenan, K. et al.** (2017) *Roadmap to a One Health Agenda 2030. CAB Reviews Perspectives in Agriculture Veterinary Science Nutrition and Natural Resources*. 12. 10.1079/PAVSNNR201712014.
- **VSF Belgium** (2015) *One Health, One World? Policies and Perspectives*. Policy Brief, August 2015.
- **VSF International** (2018) *Community-Based Animal Health Workers (CAHWs): Guardians for quality, localised animal health services in the Global South*. Policy brief n. 5.
- **VSF International** (2018) *From Emergency to Development. Building Resilience through Livestock-based Interventions*. Policy paper n. 4.
- **VSF International** (2014) *Agroecology and One Health*. Position Paper n°3.
- **Zinsstag, J., Schelling, E., Waltner-Toews, D., & Tanner, M.** (2011) From “one medicine” to “one health” and systemic approaches to health and well-being. *Preventive veterinary medicine*, 101(3-4), 148–156.
- **www.onehealthcommission.org** – accessed in November 2019

Dit paper is geproduceerd door VSF International, met bijdragen van (in alfabetische volgorde):

Laura Amato, Ana Batalha, Antonia Braus, Andrea Cara d’Anjo, Katie Clow, Sonia Fèvre, Margherita Gomasasca, Anne Kramer, Eithne Leahy, Carline Mainenti, Manuelle Miller, Aleksija Neimanis, Diana Onyango, Esther Schelling, Eddy Timmermans, Roosmarijn Van Straten, Koen Van Troos.

Vertaald vanuit het Engels door Myrthe Weijman van Dierenartsen zonder Grenzen Nederland.

VSF International is een netwerk van non-profit organisaties die over de hele wereld werken om kleine boeren en veehouders te ondersteunen. In deze publicatie wordt de referentie naar “VSF International” gebruikt om te verwijzen naar alle leden van dit netwerk die direct verantwoordelijk zijn voor het implementeren van projecten in het veld.